

מותר להשתמש, כיון ששם הוא תשמישו
בנחת שעומד בקרקע ומשתמש שם [משנה
ברורה].⁽⁸⁾

אמר רב יחיאל: כפה באחת החצרות ספל
לאורך ארבעה טפחים מן הכותל [ריטב"א],
ומיעט גובהו מעשרה טפחים, כדי שיהיה
תשמישו — לבני חצר זו — בנחת, **ממעט!**
ומותרין בני אותו חצר להשתמש בו בשבת.
[ראה ציור]

ותמהינן עלה: **ואמאי** מועיל מיעוט על ידי
ספל, והא ספל **דבר הניטל בשבת הוא**
[שאינו מוקצה ומותר ליטלו משם], **ודבר**
הניטל בשבת אינו ממעט, דחיישינן שמא
יטלנו [רשב"א]!?

ומשנינן: **לא צריכא דחבריה בארעא**
[שחיבר הספל לקרקע].

וקא סלקא דעתין שנתן עליו סביבו עפר
ורגבי אדמה כדי לקובעו שם [ריטב"א].
ולפיכך תמהינן עלה:

וכי חבריה בארעא — מאי הוי?

והא אכתי ניטל הספל בשבת אף שעל ידי
עקירת הספל מטלטל הוא ממילא את העפר,
שמוקצה הוא.

דהא תניא דשרי כי האי גוונא: פגה [תאנת
בוטר] **שהטמינה בתבן** כדי להתבשל בו,
וחררה [פת] **שהטמינה מערב שבת בגחלים**,
ועכשיו כבו —

אם מגולה התאנה או החררה מקצתה, הרי

היא **נטילת בשבת**, על ידי שתופסה במקום
הגלוי.

ואף שעל ידי נטילתה, מטלטל הוא את
התבן שהוא מוקצה [דמיירי בתבן שהוקצה
לליבון לבנים], ואת הגחלים המוקצים, מותר
לעשות זאת היות ו"טלטול מן הצד" [שאינו
מטלטל המוקצה עצמו, אלא את הפגה
והחררה] לא שמיה טלטול.

והכא נמי מותר ליטול את הספל בשבת.
וכיון שכן, איך הוי מיעוט [ריטב"א]!?

ומשנינן: **הכא במאי עסקינן — בספל דאית**
ליה אוגוניים [שפה כפולה לתוכו, רש"י בבא
מציעא דף כד א]. והאוגוניים נכנסים בקרקע
וטמונים שם.

וקא סלקא דעתין השתא דבכי האי גוונא
אסור ליטלו, משום דהוה ליה כחופר
[ריטב"א, וראה רש"י].

ואכתי תמהינן: **וכי אית ליה אוגוניים —**
מאי הוי?

והתנן דאפילו כי האי גוונא שרי: הטומן
לפת וצנון תחת חגפן להשתמר בקרקע שכן
דרכו [רש"י שבת נ:], **בזמן שמקצת עלין** ב-טז
שלהם **מגולין**, **אינו חושש** [ואפילו מקצת
עלין מכוסין], [רש"י שבת דף קיג א וראה
ברש"י שבת דף נ ב], **לא משום כלאים בכרם**
ולא משום מעשר, לפי שאינן מושרשים
בקרקע.

הר"ח, אין בו איסור מדאורייתא.

8. ורש"י ביאר הטעם שבאותו מקום מותר

היחיד והנחה ברשות הרבים, אלא עקירה ברשות
היחיד והנחה במקום פטור. ועקירה במקום
פטור והנחה ברשות הרבים. וכל שכן דלפירוש

עז-ב

חלוץ

עז-ב

קל

ציור 20

ונוח לטלטול], כדי לעלות דרך עליו ולהשתמש על הכותל בנחת, **אינו ממעט!**

כלומר: אין נחשב הכותל כאילו נתמעט מגובהו ונעשה תשמישו בנחת.

וסולם הצורי [שהוא גדול וכבד] ממעט, וכדמפרש טעמא בסמוך! (11) [ראה ציור]

ומפרשינן לה: היכי דמי פולם המצרי?

אמרי דבי רבי ינאי: כל שהוא קטן כל כך שאין לו ארבעה חוקים [שליבות].

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: מאי טעמא דפולם המצרי דלא ממעט?

אמר ליה: וכי לא שמיע לך הא דאמר רב אחא בר אדא, אמר רב המנונא אמר רב: משום דהוה ליה דבר שניטל בשבת, וכל דבר שניטל בשבת אינו ממעט!

ותמהינן: אי הכי, אפילו צורי נמי הוה ליה דבר שניטל בשבת, ואמאי ממעט?!

ומשנינן: התם, בסולם צורי שהוא כבד, כובדו קובעו. מתוך שכבד הוא אין נוטלין אותו משם וכאילו קבוע הוא בקרקע, ולהכי ממעט!

כלומר: אם היו הלפת והצנן מעושרין, אין צריך לחשוש ונאפילו מקצת עליו אינן מגולין] שמא נשרשו ונתחייבה התוספת במעשר, דודאי לא נשרשו. (9)

ולא משום איסור זריעה בשביעית.

וניטלין — הלפת והצנן, אם היו מקצת עלין מגולין — על ידי העלין בשבת. [ומשום שבת נקטה הברייתא "בזמן שמקצת עלין מגולין", דלגבי כלאים מעשר ושביעית, בין כך ובין כך אינו חושש].

הרי חזינן, שניטלין בשבת אף על פי שהן טמונין בקרקע ולא חיישינן לחופר, והוא הדין ספל שיש לו אוגניים מותר [ריטב"א], וכיון שכן, האיך ממעט הספל?!

ומשנינן לא צריכא, הא דאמרינן דספל ממעט, אלא היכא שחיברו חיבור יפה בטיט לארץ, שאי אפשר לשומטו ביד, אלא דבעי מרא [מעדר] וחצינא [מין קרדום]. [שולחן ערוך ומשנה ברורה].

דבכי האי גוונא אסור בשבת ליטלו, והוה ליה דבר שאינו ניטל בשבת! (10)

השעין על הכותל — הגבוה עשרה טפחים — בחצר אחת פולם המצרי [סולם קטן

10. וכתב הריטב"א שני ביאורים באיסור זה: א. משום חופר. ב. משום דהוא מתקן הבית בנטילת הספל, ראה שם.

11. רש"י סתם ולא פירש, האם הנידון הוא כמו שפירשנו, או שהנידון הוא לענין "פתח", לערב שתי החצירות כאחד, ועל דרך הסוגיא הבאה. ומסתבר, ששני הפירושים נכונים.

"דכיון דלא גבוה עשרה לא חשיב רשותא", וכן כתב טעם זה בלבוש, הובא בשער הציון ס"ק נ"א. והוסיף השעה"צ עליו "ואינה רחבה ארבעה", והיינו כרבי יוחנן דלעיל, דבפחות מארבעה לא חשיב רשותא ומקום פטור הוא.

9. כן פירש רש"י כאן ובשבת דף קנ ב. אך ברש"י שבת דף קיג א משמע שמפרש באופן אחר.

עז-ב

חלוץ

עז-ב קלב

ציור 21

אמר רב ביבי בר אביי: בנה בחצר אחת בצידו של כותל — כדי שיהיה תשמישו בנחת לבני חצר אחת, ויוכלו להשתמש בו בשבת — **איצטבא** של עץ שיש לה רגלים, והיא עומדת על **גב איצטבא** אחרת, ואויר מפסיק ביניהן. [ראה ציור 2]

אם יש באיצטבא התחתונה ארבעה טפחים [לארכו של כותל], והיא לבדה דיה למעט, וכגון, שאין בינה לראש הכותל גובה עשרה טפחים, הרי זה **ממעט** את גובה הכותל, ומותרין בני חצר זו להשתמש על הכותל.

מפני שאנו אומרים: דל איצטבא עליונה מהכא, ותמעט התחתונה לבדה.

אי נמי [וגם, אם] אפילו אין בתחתונה אורך ארבעה טפחים שאין היא עצמה ראויה למעט.

אבל אם יש בעליונה אורך ארבעה טפחים, ואין בין זה לזה [בין איצטבא לאיצטבא] שלשה טפחים, כיון דאמרינן "לבוד" ונעשו כאיצטבא אחת העומדת על הקרקע, הרי זה **ממעט** [אף שנמצא שאיצטבא עליונה משפעת והולכת לפחות מארבעה]!

אבל אם יש בין איצטבא לאיצטבא שלשה טפחים, כיון שאין התחתונה ראויה למעט אלא העליונה שאינה עומדת על גבי קרקע, הרי זה מיעוט באויר, ומיעוט באויר לאו שמיה מיעוט.

ואמר רב נחמן **אמר רבה בר אבוא:** **סולם ששליבותיו פורחות** [כסולמות שלנו שיש

קיימא לן שהסולם תורת "פתח" עליו להקל [לעיל דף נט ב].

ולפיכך: שתי חצירות שיש מחיצה ביניהן, כשם שאם היה ביניהם פתח, רצו מערבין שתים ואם רצו מערבין אחד, כך גם כשיש סולם משני עברי הכותל, רצו מערבין אחד רצו מערבין שתים, משום שסולם כפתח דמי.

אמר אביי: **כותל שבין שתי חצירות גבוה עשרה טפחים** כשיעור מחיצה. והניח סולם רחב ארבעה טפחים **מכאן, ופולם רחב ארבעה טפחים מכאן**, אף שאין הסולמות מכוונין זה כנגד זה.

אם אין בין זה לזה שלשה טפחים, דכלבוד דמי [ר"ח] — **ממעט!** [ראה ציור 1]

כלומר: לקולא דנין את שתי החצירות כאילו לא היה ביניהם כותל, ומערבין יחד. (12)

אבל אם היה בין סולם לסולם שלשה טפחים, אינו כפתח, ואינו **ממעט**, כיון שאין יכול לעבור מחצר אחת לשניה.

ולא אמרן שאם יש ביניהם שלשה טפחים אינו כפתח, **אלא דלא** **הוי כותל רחב ארבעה טפחים**.

אבל אם הוי הכותל רחב ארבעה טפחים, אפילו מופלג כל סולם מחבירו **טובא נמי** הוי פתח, שהרי עולה דרך הסולם לראשו של כותל, ומהלך בראשו עד שמגיע לסולם שמעברו השני של הכותל. אבל כשאינו רחב ארבעה טפחים, אין נוח הכותל להלך עליו.

12. ואין "ממעט" זה כ"ממעט" דלעיל, דמיירי לענין תשמישו בנחת, לדעת רש"י.